

Теоретична медицина

УДК: 610.254

БІОЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Є. М. Нейко

*Івано-Франківський національний медичний університет;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2; тел. +380 (342) 52-81-71*

У статті акцентовано увагу на тому, що етичні проблеми набувають все більшого значення у зв'язку із потенціальною загрозою не тільки для окремої людини, але й для виживання людства в разі необережного або зловмисного використання сучасної біології та медицини.

Ключові слова: біоетика, екоетика, біосфера, моральні норми, правові норми.

Величезні успіхи наук медико-біологічного комплексу породили безліч складних проблем морального характеру. Становлення і феноменальний прогрес біомедичної етики пов'язані з революційними змінами і досягненнями у сфері медико-біологічних дисциплін. Ідеться про розшифрування геному людини, клонування тварин, можливості клонування людини, штучну зміну статі, екстракорпоральне запліднення, використання трансгенних рослин як харчових продуктів, успіхи генної терапії, лікування із застосуванням ембріональних тканин, нові способи планування родини, прогрес трансплантології, вдосконалення вакцинопрофілактики, впровадження новітніх технологій діагностики, лікування і профілактики різних захворювань людини [25]. Біоетичної оцінки потребують питання лікарської таємниці, евтаназії, конфлікти між матір'ю і плодом, концепції планування родини, методології біомедичних досліджень. Людина намагається поширити свій контроль на власну еволюцію і претендує на те, щоб не просто підтримувати своє життя, а й поліпшити і змінити свою природу, спираючись на власне розуміння. У подібній ситуації виникають обґрунтовані дискусії щодо етичної основи і морального права на такі дії [16].

У науковому співтоваристві складаються суперечливі уявлення щодо подальшого розвитку "технологій життя". Одні вимагають накладати мораторій на небезпечні для всього живого дослідження, ставлять питання доцільності використання нових можливостей, небезпеки соціальних маніпуляцій, визначають новітні тенденції як виродження люд-

ського роду, захищають “право людини на природний незмінний геном” і ратують за “людський” спосіб подальшого розвитку людства. Прибічники нового знання, відмітаючи “нездійсненні ідеали”, закликають не стояти на шляху наукового прогресу, абстрагуватися від “недосконалої” біологічної оболонки і визначають новий час, як початок прогенерації – народження майбутнього типу людини [6].

Наука впритул підійшла до межі, за якою приховано таємницю життя. Нині неможливо передбачити, чим може закінчитися вільне маніпулювання цією таємницею. Багато буде залежати від самих учених, їх позиції, моралі та совісті [23].

Наприкінці ХХ століття людство усвідомило, що досягти істинного прогресу без високої моралі, моральних норм та правил неможливо. Вони конче потрібні не тільки для того, щоб захистити кожну окрему людину, хвору чи здорову, дитину чи перестарілого, але й саме життя на Землі. Так народилася біоетика.

Біоетика або етика життя – це розділ прикладної етики, філософської дисципліни, яка вивчає проблеми моралі перш за все стосовно людини та всього живого, вона визначає, які дії стосовно живого з моральної точки зору є припустимі, а які неприпустимі. Або інакше, біоетика – це органічне поєднання сучасних досягнень біологічної науки та медицини з духовністю. В сучасному суспільстві вона стала ознакою цивілізованості [1]. Біоетика має міждисциплінарний характер, але найбільше своє визначення й призначення знайшла в медицині, медичній науці [38].

Мета і завдання біоетики – зробити можливим співіснування наукового і технічного прогресу з життям, розв’язати проблеми, які виникають між суспільством та індивідуумом, природою і технічним обладнанням. Біоетика є сполучною ланкою між цими двома світами і, що найважливіше, допомагає запобігти насильству над природою і людиною. Згідно з її постулатами, необхідно враховувати інтереси обох сторін, як з точки зору економіки, науки і техніки, так і з боку навколишнього світу, природи; необхідно прийти до такого стану, коли вони почнуть діяти гармонійно [33]. Виходячи з цього, основні завдання біоетики повинні бути спрямовані на: 1) розробку нової парадигми природокористування; 2) розробку системи наукового прогнозу потенційної небезпеки від впровадження нових технологій; 3) розробку освітньої системи біоетичної ментальності [3].

Доцільно розрізняти біомедичну етику як етап розвитку медичної етики і біоетику – ширшу галузь знань, що ставить своїм завданням захист фізичної, психічної і духовної цілісності людини та її геному, а також тваринного і рослинного світу, навколишнього середовища. Вона являє собою комплекс заходів із систематичного аналізу і координації дій людини в галузі медицини, біології й екології з погляду загальновищезначаних моральних цінностей і принципів [16].

Основні постулати біоетики передбачають:

1. Визнання автономії особистості (personal autonomy) – право людини самій вирішувати всі питання, що стосуються її тіла, психіки,

емоцій.

2. Справедливість (justise) – рівний доступ до суспільних благ.
3. Гіпократівське “не нашкодь” (non-malfacience) у сучасній біоетиці розширюється до “не тільки не нашкодь, а сотвори благо” (beneficience) [19].

Згідно погляду деяких вчених біоетичні питання поділяються на глобальні та специфічні. До глобальних питань належать: лікарська таємниця, питання доступності до лікарських послуг, гуманність поводження з хворими, можливість вибору лікаря; до специфічних – медичні дослідження на людині і тваринах, переливання крові, клонування людини і органів, трансплантація органів, реклама медичних препаратів, аборти, евтаназія, генна інженерія, вплив на психічне здоров'я людини, права інвалідів, реклама тютюну і алкоголю. Є ще додаткові питання, які не мають прямого відношення до людини, але повністю належать до біоетичних, це – етика по відношенню до тваринного світу, геном людини в навколишньому середовищі (взаємний вплив) [10].

Враховуючи накопичення великої кількості біоетичних питань, значну їх актуальність та гостру необхідність їх вирішення, в Україні на сьогоднішній час проведено два Національних конгреси з біоетики.

Девізом I Національного конгресу з біоетики (2001 р.) були слова безсмертного Франсуа Рабле: “Наука без совісті спустошує душу”. Цією думкою було пронизано пленарну доповідь акад. Ю. І. Кундієва, який закликав до збереження і подальшого розвитку високих моральних принципів, що їх дотримувались видатні вчені та лікарі України минулих часів. Доповідач наголосив на необхідності створення правової бази біоетики в Україні з метою гармонізації досягнень науки з правами людини та її гідністю, збереження біологічного розмаїття на планеті [34].

За три роки після Першого Національного конгресу з біоетики зацікавленість цією проблемою суттєво зросла в усьому світі, включаючи Україну. XXI століття справді стає “золотим століттям” біології та біотехнологій. Лише за три останні роки з'явилися такі нові науки, як геноміка, протеоміка, фармакогеноміка, токсикогеноміка, які покликані забезпечити використання повного прочитання геному людини для практичних цілей. Саме в цей період масштабним стало використання клітинних технологій. Сьогодні немає суперечливішої проблеми, ніж застосування стовбурових клітин та ембріональних тканин для лікування різних захворювань [2].

На II Національному конгресі з біоетики (2004 р.) були розглянуті філософські і правові аспекти сучасної біоетики, етичні аспекти клінічної практики, випробування і реєстрації нових лікарських засобів та медичних технологій. Обговорювалися проблеми допоміжних репродуктивних технологій і профілактики уроджених вад розвитку, експериментів на тваринах та заміни їх альтернативними методами, екологічної етики і безпеки сільськогосподарської продукції, формування особистості в контексті біоетики [13].

Два конгреси – ці, без перебільшення, знакові події засвідчили факт становлення і динамічного розвитку біомедичної етики в нашій країні, що проголосила відданість принципам демократичної розбудови суспільства і захисту прав особистості [16].

Наближення до сучасних принципів біоетики є ознакою духовності і високої моральності. Водночас, біоетика в жодному разі не повинна гальмувати наукові дослідження. Власне кажучи, вона створює орієнтири для дослідника і спонукає його замислитися над можливими наслідками своєї роботи [26].

Первинним є здобуття, нагромадження відповідних знань, а вторинним – їх етична оцінка, використання, впровадження, що завжди залежить “від характеру пануючих культурно-етичних традицій та пріоритетів громадського загалу” [35].

Міжнародно визнаним механізмом контролю за дотриманням прав людини в аспекті біомедицини в більшості країн світу стали Комітети з медичної етики, що створюються в науково-дослідних установах та лікувально-профілактичних закладах, де проводяться дослідження із залученням пацієнтів або волонтерів. Кожен проект запланованого наукового дослідження повинен обов’язково пройти попередню етичну експертизу та отримати схвалення етичного комітету [27]. Основний принцип в діяльності Комітетів – це повага до життя, гідності людини (здорової чи хворої) та її прав; у всіх випадках її інтереси повинні бути вище за інтереси науки чи суспільства [23]. До інших принципів належать наступні: наукові дослідження в біології та медицині здійснюються вільно, гарантуючи недоторканність фізичної та психічної цілісності людини; суворо повинно дотримуватися правило отримання інформованої документованої згоди досліджуваного на участь в дослідженні і проведенні біомедичних технологій; дослідження проводиться на людях тільки у разі відсутності альтернативних методів, порівнянних за ефективністю; ризик для здоров’я досліджуваного мінімальний і не перевищує потенційної користі від дослідження [28]. Створення Комітетів з медичної етики є гарантом захисту прав, свобод та безпеки людини як суб’єкта медичних наукових пошуків та практичних медичних технологій [27].

Біоетика повинна зайняти належне місце в програмах системи вищої медичної освіти на додипломному, післядипломному етапах, в системі навчання аспірантів [8, 30].

У вищих медичних навчальних закладах необхідно всебічно знайомити студентів з етикою лікаря, психологією хворої людини, взаємовідносинами лікаря та хворого, щоб із стін вузу вийшла людина, яка володіє великим тактом, чутливістю та увагою. “Де любов до людей, там і любов до свого мистецтва” – так звучить один із основних постулатів Гіпократів [31].

Що стосується екологічної етики, то у вищій школі студентам у процесі навчання повинна прищеплюватися етика необхідного та етика ідеального, повага до природи, повага до середовища, в якому проживає людина. Одним із найважливіших завдань викладання екологічної етики

є формування у студентів внутрішніх моральних бар'єрів, внутрішніх "табу", які б забороняли негативні дії по відношенню до природи [32].

Залишається відкритим питання проведення експериментів на тваринах при викладанні студентам таких предметів, як медична біологія, нормальна і патологічна фізіологія, дотримання етичних норм під час виконання наукових спостережень. Викладач вищої медичної школи має дотримуватися абсолютно гуманного ставлення до проведення біологічних та фізіологічних експериментів під час навчального процесу. Гострі протиріччя між вимогами біоетики й експериментального спостереження можуть бути усунуті розширеним використанням демонстраційної техніки, а саме відеофільмів [36]. Перспективи і можливості сучасного комп'ютерного програмування дають змогу в найближчому майбутньому підготувати навчально-методичне забезпечення показових експериментів із медико-біологічних дисциплін, повністю вилучивши використання лабораторних тварин [29].

Неоднозначними є погляди вчених і на проблему клонування. Одні науковці попереджають, що клонування людини і його можливі наслідки здатні змінити весь соціум, його традиційні основи (перш за все – інститут сім'ї), багато світоглядних настанов і уявлень, призвести до зміни наукової парадигми в цілому, що, зрештою, означало би зміну даної цивілізації [45]. Інші вчені стверджують, що етичні аргументи проти клонування більш надумані, ніж реальні. Вони вважають, що етичні питання, наприклад, репродукції повинні вирішуватися тільки майбутніми батьками та їх лікарями, але ніяк не законодавчими органами [9]. Серед корисних медичних напрямків використання результатів клонування автори називають:

- виробництво білків для лікування різних хвороб;
- отримання клітинних клонів, що здатні диференціюватися в різні тканини;
- для клітинної терапії у випадках пошкодження певної клітинної популяції;
- створення трансгенних тварин (свиней) – донорів органів для трансплантації людині (серце, печінка, нирки);
- репродуктивне клонування як методика лікування безпліддя.

Широке впровадження допоміжних репродуктивних технологій в практику лікування непліддя піднімає питання про ранню, доімплантаційну діагностику генетично зумовленої патології у плода. Уже сьогодні є можливість діагностувати понад 30 спадкових та хромосомних захворювань, причому їх кількість невпинно зростає. При цьому виникає низка проблем, серед яких найважливіші:

- 1) можливість гіпо- та гіпердіагностики досліджуваної патології і проблеми верифікації діагнозу;
- 2) конфіденційність результатів дослідження;
- 3) коректність відносин з пацієнтками та їх чоловіками щодо діагностованої патології [5].

Трансплантація органів створила нові біоетичні проблеми: необхідність констатації смерті мозку потенційного донора при збереженому кровообігу, вирішення питання про право особи розпоряджатися органами після смерті, біологічний вплив органа на реципієнта. На донорському етапі формуються складні морально-етичні і правові проблеми між лікарями-трансплантологами і лікарями інших спеціальностей, що констатують смерть мозку. Перші зацікавлені врятувати життя хворому, що очікує трансплантацію, другі – повинні припинити лікувальні заходи і визнати смерть мозку потенційного донора, який ніби ще продовжує жити, тому що кровообіг збережений. Складні взаємовідносини виникають з родичами потенційного донора, для яких поняття смерті асоціюється із зупинкою серця [7].

У прийнятому в Україні Законі про трансплантацію (1999) передбачено отримання обов'язкової згоди людини стати донором у випадку її смерті, у разі відсутності такої заяви, згоду на вилучення анатомічних матеріалів повинно бути отримано лікарями у її родичів. Досвід авторів свідчить [11], що на даний час і в перспективі система прижиттєвого прийняття рішення про донорство в Україні буде неефективною у зв'язку з небажанням людей вносити в своє життя настільки відверте нагадування про очікувану власну смерть, зі зневірою у вітчизняній медицині та думками про можливі лікарські помилки і навіть зловживання. Ці думки присутні у людей і навіть деяких лікарів у спокійній обстановці, а в екстремальних умовах реанімаційного відділення родичі померлого, охоплені горем, тим більше не здатні прийняти адекватне рішення. Таким чином, виник парадокс, коли прийняття Закону, якого очікували протягом багатьох років, фактично різко погіршило умови праці трансплантаційних центрів, і в Україні продовжують вмирати тисячі пацієнтів, життя яких може бути врятовано лише завдяки трансплантації.

Щодо біоетичних проблем взаємовідносин між лікарями і пацієнтами, то, на думку акад. Г. В. Дзяка зі співавторами, для забезпечення нормального лікувально-діагностичного процесу незмінними повинні бути такі властивості лікаря, як професіоналізм, доброзичливість, чуйність, в той же час багато залежить і від поважного і довірливого ставлення пацієнтів до медичних працівників. Нестача навіть однієї з цих якостей порушує нормальні взаємовідносини між пацієнтами і лікарями [12]. Лікар повинен завжди пам'ятати, що кожне слово, погляд, жест, інтонацію хворий може тлумачити по-своєму, а тому він має бути, перш за все, психотерапевтом, щоб уникнути можливих негативних ятрогенних наслідків [14].

До особливо актуальної біоетичної проблеми в наш час відноситься антиетична сутність “нетрадиційного лікування”. На практиці сьогодні в сферу нетрадиційного лікування і широкої реклами сумнівних лікарських засобів безцеремонно вривається велика кількість сріблोलюбів, для яких не існує принципів обов'язку, розуміння моральної відповідальності перед суспільством. Їх не зупиняють ні вмовляння, ні заклики до совісті, ні пересторога; непрофесійна і недобросовісна діяльність

повністю ігнорує одну з перших лікарських заповідей – “не нашкодь”! Водночас, з позицій біоетики лікування передбачає особисту відповідальність, високу вимогливість до себе, розуміння та передбачення можливих наслідків. На жаль, багато сьогодні вирішують не дані якості, а залежність практичної діяльності від грошей, яка в останнім часом особливо зросла. Звідси і нинішня ситуація, коли газети і телеканали рясніють сенсаційними повідомленнями про цілющі властивості різноманітних фітоконцентратів, харчових добавок, трав’яних чаїв та інших “нових композицій”, які не зареєстровані як лікарські засоби, і, відповідно, не пройшли необхідних етапів вивчення ефективності та безпеки. Такі засоби відвернули масу пацієнтів від стандартизованих, доведених видів лікування різних захворювань, так само, як і реклама приладів, що дають змогу виліковувати від сотень хвороб без допомоги лікаря. Немичним результатом схожої ситуації стали задавлені захворювання і смерті, в яких звинувачуються завжди лікарі, оскільки саме до них звертаються хворі після цілителів з уже некурабельними випадками [42].

Епідемічне розповсюдження ВІЛ-інфекції стало джерелом етичних проблем, які стосуються не тільки особистості та міжособистісних відносин, але й усієї світової спільноти. До таких проблем належать наступні: добровільне тестування і консультування хворих на основі інформованої згоди, конфіденційність інформації про ВІЛ-статус, відмова у наданні медичної допомоги ВІЛ-інфікованим, клінічні дослідження нових лікарських препаратів та вакцин для лікування ВІЛ-інфекції та інші. Успішне вирішення цих проблем неможливе без чіткого дотримання етичних норм: поваги до людини як особистості, благодійності та милосердя; справедливості. Принцип благодійності і милосердя означає, що основним мотивом будь-якого клінічного дослідження повинна бути турбота про благо конкретного хворого. Справедливість передбачає принципову рівність можливостей для хворих з точки зору доступності медичної допомоги і розподілених медичних послуг [18].

Невичерпним об’єктом та одночасно універсальним інструментом сучасного природознавства є лабораторні тварини. В медичній науці їх широко використовують. Так, зокрема, в онкології – при дослідженні різних моделей пухлин з метою встановлення основних закономірностей їх росту, корекції цього процесу, впливу на організм тварини факторів зовнішнього середовища, а також для вивчення дії хіміопрепаратів з метою екстраполяції отриманих даних під час лікування онкологічних хворих. В експериментальній роботі необхідно приділяти серйозну увагу питанням захисту тварин, якісного їх харчування, а також кількості тварин, взятих в експеримент [44]. Під час роботи з лабораторними тваринами слід дотримуватися принципів Расела та Берга (принцип трьох R) [17]: Replacement – заміщення, тобто перенесення досліду з представників більш високоорганізованих видів тварин на менш розвинутих тварин або альтернативні біомоделі; Reduction – скорочення, тобто зменшення кількості тварин, що використовуються в експерименті; Refinement – удосконалення, тобто гуманізація експерименту шляхом

використання знеболюючих і нетравматичних методів роботи з тваринами, що призводить до виключення всіх чинників недозволених втрат [37, 43]. Обмеження експериментів на тваринах шляхом використання альтернативних методів є реальним і виправданим. Так, наприклад, в токсикології до альтернативних можна віднести такі методи: використання безхребетних організмів, рослин, мікроорганізмів, ембріонально-го та личинкового матеріалу, математичного моделювання [41].

В Україні в даний час ведеться активна робота зі створення системи фармакологічного нагляду. Ця система охоплює питання збору даних про побічні реакції, необхідних для здійснення нагляду за лікарськими засобами при їх медичному застосуванні у людини, а також для наукової оцінки цієї інформації. В міру накопичення даних про лікарські засоби виникає необхідність прийняття певних адміністративних заходів і регуляторних рішень: внесення в інструкцію нових даних про побічні реакції, уточнення показів і протипоказів до застосування даного лікарського засобу, про обмеження використання препарату і навіть його заборону. Таким чином, постійний контроль з боку виробників, лікарів, дослідників та організаторів охорони здоров'я за лікарськими засобами дасть змогу вирішувати біоетично важливе завдання щодо захисту здоров'я та благополуччя людей [20]. Наукові дослідження, в тому числі клінічні випробування, де одним з основних учасників є пацієнт (досліджуваний), не повинні переслідувати досягнення наукової мети шляхом ущемлення прав людини – ставити наукову мету вище за життя людини. За основу медичних досліджень завжди необхідно брати інтереси пацієнтів, їх самопочуття та якість життя. Жодні клінічні випробування нових лікарських засобів не можуть керуватися іншими альтернативами [21].

Сьогодні набувають широкого резонансу дискусії щодо розвитку генної інженерії та використання генетично модифікованих продуктів. Світ на порозі нової “епідемії” – експансії таких продуктів. Прихильники трансгенних технологій вважають, що генетично модифіковані рослини – це вихід для людства у подоланні голоду, їхні опоненти – що це призведе до найжахливішого в історії цивілізації забруднення навколишнього середовища. Необхідна об'єктивна оцінка можливого ризику негативних наслідків для здоров'я людини і довкілля від застосування цих технологій та виготовлення на їх основі продуктів [40].

Сьогодні основною стратегією біоетики як науки є її трансформація в екоетику, яка сприятиме розвитку науки та суспільства з урахуванням пріоритетів біосфери [17]. Біосфера – це середовище проживання всього біосу, в тому числі і людини. Філософія етики біосфери має базуватися на фундаментальних світоглядних позиціях, що людина є необхідною складовою частиною природи, а її діяльність мусить здійснюватися на підставі законів природи і бути їм підпорядкованою. Тільки за таких умов можна уникнути деградації природного середовища [4].

При вирішенні питань гігієни навколишнього середовища і збереження здоров'я населення фахівці, як правило, використовують медико-

біологічні показники для обґрунтування гігієнічних нормативів, і, здебільшого, економічні, соціальні, політичні критерії – для прийняття управлінських рішень. Ігнорування при цьому морально-етичних аспектів нерідко призводило до тимчасових успіхів і, водночас, до накопичення негативних явищ для майбутніх поколінь. Усвідомлюючи негативні наслідки своєї діяльності, людська спільнота на Всесвітньому екологічному форумі (Ріо-де-Жанейро, 1992) проголосила здоров'я людини пріоритетом перед економічними, технологічними, політичними та іншими критеріями, що закладено у фундамент концепції сталого розвитку кожної держави і людства у цілому. З позицій біоетики населення повинно мати доступ до інформації щодо стану довкілля, ступеня реального забруднення та ризику його для здоров'я [39].

Загострення екологічних проблем людства на початку XXI століття на нашій, обмеженій ресурсами та розмірами, планеті вимагає нового підходу до їх вирішення та розробки відповідної довгострокової стратегії. Вирішення глобальної проблеми захисту середовища проживання людини вимагає відповіді на багато питань, головним з яких є відношення суспільства до середовища, особливо природного [32].

В Україні набуває актуальності проблема техногенних катастроф. За окремими прогнозами, починаючи вже з 2005 року, внаслідок моральної застарілості та фізичної зношеності обладнання промислових об'єктів можливі різні техногенні катастрофи. Щоб цього не сталося, потрібні невідкладні дії з боку держави. Безумовно, це не тільки складна технічна, а й біоетична проблема, оскільки внаслідок таких аварій гинуть люди і відбувається деградація навколишнього природного середовища. Тільки ефективна і вчасна реалізація принципів біоетики – єдина надійна запорука збереження життя та існування цивілізації на планеті Земля [24].

Трансформуючи природу і довкілля, людина своїм розумом, наслідками антропогенного втручання змінила умови життя на планеті, створила ноосферу, що, на відміну від біосфери, не має власних контрольних механізмів [16]. Біоетика у своєму розвитку повинна стати першим контрольним механізмом, який повинен забезпечити перехідний період у людській свідомості від біосфери до ноосфери. В цьому її призначення. І на цій основі потрібно будувати її діяльність [22].

Сучасне суспільство переживає ноосферну кризу, руйнівні наслідки якої величезні, а результат непередбачуваний. Найважливішими чинниками подолання ноосферної кризи стають обмеження негативних рис особистості (недалекоглядності, егоїзму, жадібності, невігластва) і формування духовності, поглиблення людяності. Для збереження всього живого, для всієї природи й екосистеми в цілому нова етика має стати нооетикою, тобто правилами поведінки в ноосфері, які б максимально сприяли глобальним інтересам усіх складових ноосфери: планети Земля, людства і трансформованої ним біосфери. Становлення і розвиток нооетики сприятиме прогресу медико-біологічної науки і модифікуватиме діяльність людини з урахуванням пріоритетів ноосфери, біосфери, а, зрештою, і конкретної людини. Тому нооетика як вищий щабель біоети-

ки, органічно входить до цінностей загальнолюдської етики, стає її невід'ємною частиною [16].

Етичні проблеми набувають все більшого значення у зв'язку із потенційною загрозою не тільки для окремої людини, але й для виживання людства в разі необережного або зловмисного використання величезних досягнень сучасної біології та медицини. Біоетика – це не лише сукупність моральних і правових норм, ними належить керуватися всім, хто має відношення до здоров'я, життя і прав людини в процесі застосування сучасних медичних, біологічних та господарських технологій, але і всевітній інтелектуальний рух людей, які опікуються проблемами гуманізму, збереження біологічного світу [34]. Біоетика покликана гармонізувати стосунки науки і людини, враховувати її гідність та унікальність, запобігати помилкам і протидіяти технологічним зловживанням [15].

Література

1. Антологія біоетики. – Львів, 2003. – 589 с.
2. Біоетика в Україні: стан і перспективи // Ліки України. – 2004. – №10. – С. 114-115.
3. Божков А.И. Биоэтика – проблемы и задачи // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 77.
4. Біоетичні аспекти мікробіологічного методу захисту рослин / В.Л.Васильєва, В.Л.Кулініченко, В.Ф.Марієвський, Н.М.Лебединець // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 63-64.
5. Берлінський Ю. Біоетика і доімплантаційна діагностика спадкової патології // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 32.
6. Вишняк Є.Д. Людське життя в контексті високих біотехнологій // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 21.
7. Візір А.Д., Ніконенко О.С., Колесник Ю.М. Біоетичні проблеми в трансплантації органів // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 46.
8. Вітенко І.С., Циганенко А.Я., Ковальова О.М. Біоетика як моральна основа загальної підготовки лікаря // Медична освіта. – 2005. – №2. – С. 55-57.
9. Дахно Ф.В. Біоетика клонування // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 33.
10. Демченко В.К. Міжнародні юридичні аспекти біоетики // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 23-24.
11. Денисов В.К., Губа Г.Б. Этические аспекты получения согласия на органное донорство // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 48-49.
12. Дзяк Г.В., Березницький Я.С., Василишин Р.Й. Біоетичні проблеми клінічної медицини // Матер. I Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 6.
13. Другий Національний конгрес України з біоетики (Київ, 29 вересня-2 жовтня 2004 р.) // Ж-л АМН України. – 2004. – №4.
14. Заболотний Д.І. Деякі аспекти біомедичної етики в оториноларинго-

- логії // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 41-42.
15. Запорожан В. Біоетика у сучасній медицині // Вісник НАН України. – 2002. – №1. – С. 16-25.
 16. Запорожан В. Від біоетики – до ноетики // Вісник НАН України. – 2004. – №12. – С. 22-29.
 17. Запорожан В., Гоженко А. Від біоетики – до екоетики // Вісник НАН України. – 2004. – №8. – С. 13-17.
 18. Запорожан В.М., Аряєв М.Л. ВІЛ-інфекція і СНІД. – К.: Здоров'я, 2004. – 424 с.
 19. Етичні проблеми профілактики вроджених вад розвитку / Н.О.Зимак-Закутня, І.Р.Барилляк, В.А.Вертелецький та ін. // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 28.
 20. Коваленко В.Н., Викторов А.П. Этические проблем фармаконадзора: производитель, врач, исследователь, организаторы здравоохранения // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 51.
 21. Ковтун Л.І., Марченко Н.В., Распутняк С.С. Інспекція клінічних випробувань як один із заходів контролю захисту прав досліджуваних // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 52.
 22. Кордюм В.А. Биоэтика: ее прошлое, настоящее и будущее // Интегративна антропология. – 2003. – №1. – С. 25-35.
 23. Кундієв Ю. Біоетика – веління часу // Ліки України. – 2002. – №11. – С. 55-57.
 24. Біоетика – новий ступінь інтеграції природничих і гуманітарних наук / Ю.Кундієв, О.Дембновецький, М.Чашин, Р.Рудий // Вісник НАН України. – 2002. – №11. – С. 11-17.
 25. Кундиев Ю.И. Состояние биоэтики в Украине // Медицинный всевіт. – 2002. – №1-2. – С. 32-37.
 26. Кундієв Ю., Резніков О. Розвиток біоетики в Україні // Вісник фармакології та фармації. – 2004. – №4. – С. 2-4.
 27. Лук'янова О.М. Біомедична етика у науковій та практичній медицині // Перинатологія та педіатрія. – 2001. – №4. – С. 3-4.
 28. Лукьянова Е.М., Шкиряк-Нижник З.А. Принципы работы этических комитетов в медицинских научно-исследовательских учреждениях // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 13-14.
 29. Малоштан Л.Н., Сахарова Т.С. Биоэтические аспекты в преподавании медико-биологических дисциплин // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 69.
 30. Москаленко В.Ф., Попов М.В. Біоетика – філософсько-методологічні та соціально-медичні проблеми. – Київ, 2005. – 347 с.
 31. Роль биоэтики в подготовке будущего врача / А.А.Намазова, З.Г.Гусейнова, Н.Н.Сафарли, Т.Г.Таги-заде // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 69.
 32. Біоетичні аспекти екологічної освіти у вищих навчальних медичних закладах / Є.М.Нейко, Л.В.Глушко, Н.М.Середюк, М.І.Мізюк // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 68.
 33. Палаціос М. Біоетична культура // Интегративна антропология. –

2003. – №1. – С. 40-44.
34. Перший Національний конгрес України з біоетики (Київ, 17-20 вересня 2001 р.) // Ж-л АМН України. – 2001. – №4. – С. 814-816.
35. Пиріг Л.А. Біоетика – виклик псевдоцивілізації // Ваше здоров'я. – 2005. – №38. – С. 15.
36. Пішак В.П. Біоетика в навчальному процесі у вищих медичних навчальних закладах // Буковинський медичний вісник. – 2002. – №4. – С. 26-27.
37. Резніков О.Г. Проблеми етики при проведенні експериментальних медичних та біологічних досліджень на тваринах в Україні // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 10.
38. Сердюк А.М. Біоетичні аспекти медико-екологічних проблем України // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 12-13.
39. Сердюк А.М., Черниченко І.О., Соверткова Л.С. Питання біоетики при визначенні канцерогенної небезпеки факторів навколишнього середовища // Мат. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 61-62.
40. Сучасні виміри глобальної біоетики. ІІІ Міжнар. симпозиум з біоетики (Київ, 7-8 квітня 2004 р.) // Вісник НАН України. – 2004. – №6. – С. 57-62.
41. Трахтенберг И.М. Биоэтические проблемы современной экспериментальной токсикологии // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 53.
42. Трахтенберг И.М., Шумаков В.А. Об антиэтической сущности “нетрадиционного врачевания” и агрессивной рекламы “целительных средств” // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 9-10.
43. Этика биомедицинского эксперимента / А.Я.Циганенко, М.В.Кривоносов, Ю.С.Паращук, Ю.Е.Шкарбут // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 53-54.
44. Проблемы биоэтики в экспериментальной и клинической онкологии / В.Ф.Чехун, Н.В.Бородай, Л.Н.Гуслицер, Г.И.Кулик // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 10.
45. Шевчук Е.Н. Клонирование человека как социально-философская проблема // Матер. І Нац. конгресу з біоетики. – Київ, 2001. – С. 21-22.

BIOTECHNICAL PROBLEMS OF CONTEMPORARY

E. M. Neyco

*Ivano-Frankivs'k national medical university;
76000, Ivano-Frankivs'k, st. Galich, 2; ph. +380 (342) 52-81-71*

In the article the attention is accented on that ethics problems acquire all greater value in connection with a potential threat not only for a separate man but also for the survival of humanity in the case of the careless or ill-intentioned use of modern biology and medicine.

Keywords: *bioethic, ecoetic, biosphere, moral norms, legal norms.*